

Svenska
Fyrsällskapet
www.fyr.org

Blänket

2023:2 Årg 27

Adress:

Svenska Fyrskallskapet
Box 1200
131 27 Nacka Strand
Tel 08 710 3333

Hemsida: www.fyr.org

Redaktör:

Maria Elsby
Terrassvägen 3 Stockevik
451 78 Fiskebäckskil
Tel. 0523-221 39
Mobil: 0707-804375
e-post:
maria.elsby@gmail.com

Ansvarig utgivare/ordf.

Jan Olsén
Boda Byväg 13
139 90 Värmdö
Tel. 0706-223137
e-post: jankg.olsen@gmail.com

Nästa manusstopp:
1 maj 2023

ISSN 1404-3262

Omslagsbild:

Helsingborgs fyr

Foto: Magnus Rietz

Svenska
Fyrskallskapet
www.fyr.org

Blänket

2023:2

Informationsskrift
för medlemmar i
Svenska Fyrskallskapet.

*Författarna är själva
ansvariga för artiklarnas
innehåll och bilder.*

Bankgiro: 5401-9344
Bank: Handelsbanken
IBAN: SE30 6000 0000 0005 0942 0818
Bic/Swift-code: HANDSESS
Organisations nr: 802439-0216

Innehåll

Hej alla fyrälskare	4
<i>Jan Olsén</i>	
Redaktörens ruta	5
<i>Maria Elsby</i>	
Barndomen på Holmögadd -bland huggormar och militärer	6
<i>Hans Forsman & Evelina Rönnbäck</i>	
Årets båtmässa i Göteborg 4-12 februari	11
<i>Göran & Ingrid Sernbo</i>	
En helg på Hällö	12
<i>Björn Löfstedt</i>	
Vissa fyrar och fyrkonstruktioner med liknande drag	14
<i>Magnus Rietz</i>	
Allt för Sjön 2023	19
<i>Ulf Schloss</i>	
Några fyrar på Färöarna, Shetland och Fair Isle	20
<i>Jan-Gunnar Persson</i>	
Påminnelse om Årsavgift 2023	24
Årets VIPP 2023	25
Glödnätsutbytare	26
<i>Göran Sundström</i>	
Lotsning och lotsångare genom åren	30
<i>Tom Karlberg</i>	
Den ensligaste fyren Ur Allers Nummer 12, 23 mars 1958	36
<i>Arne Larnéus & Siv Gustafsson</i>	
Rättelser till Blänket 2023:1	41
<i>Göran Andersson & Redaktören</i>	
Hönsa vid Kullen	42
<i>Jan Olsén</i>	
Revisionsrapport	43
<i>Ulf Sörvik & Johan Rosén</i>	
Till minne av Berny Perzon, Sandhammarens fyr	44
<i>Marianne Holm, Gay Thelander & Maria Elsby</i>	
Till Esbjörn Hillbergs Minne	45
Boktips	46
<i>Marianne Holm</i>	
Fyrnytt	47
<i>Maria Elsby</i>	
Svenska Fyrsällskapets Årsmöte	47
<i>Maria Elsby</i>	
Notiser	10, 19, 40
Klubbmärken, tröjor, m.m.	48
Hur blir jag medlem i Svenska Fyrsällskapet?	49
Hur gör man för att få en artikel publicerad i Blänket?.....	49
Svenska Fyrsällskapet; styrelse och kommittéer	50
Medlemsavgifter för 2023	51

HEJ ALLA FYRÄLSKARE

Nu har vi en fin fyrbesöksperiod framför oss. Det arbetas på många fyrar nu för att underlätta fyrbesöket. De tolv besöksfyrarna som vi redovisat tidigare får eller har fått sig en ordentlig "ansiktslyftning" vilket är jättekul.

Projektet med renoveringen av Måseskär är slutfört. Den är i nyskick. En formell återinvigning med pompa och ståt kommer ske under pingsthelgen.

Sjöfartsverkets förråd och verkstäder i Karlsro, Norrköping har i ett par containrar många mycket fina äldre till riktigt gamla frysaker. Förvaringsplatsen är inte den bästa.

Avsikten är att lämna över allt till SMTM, (Statens Maritima och Transporthistoriska muséer) som bättre kan förvara sakerna över tid. Detta är ett samverkansprojekt med Svenska Frysällskapet. Alla dessa frysaker ska sedan kunna lånas ut till lokala fyrmuséer och utställningar.

Några från Frysällskapetets styrelse har besökt containrarna tillsammans med SjöV (Sjöfartsverket) och SMTM för att identifiera och katalogisera samt att förbereda för transport. Allt är i skrivande stund levererat till ett stort SMTM-förråd i Ronneby där bra förvaringsmöjligheter finns.

På ön Öja med fyren Landsort förbereds ett muséum i fyrens bottenplan. SjöV, SMTM, RAÄ (Riksantikvarieämbetet), SFV (Statens Fastighetsverk) och vi har haft en träff därute för att planera för utställning.

Det finns en hel del fina frysaker förvarade på ön som kan ställas ut. Att genomföra en publik utställning drar en hel del energi så allt kan beskrivas och visas på ett fint sätt.

Det var allt för stunden
Ha en fin fyrbesökssommar
Jan Olsén
Ordf. Svenska Frysällskapet

Redaktörens ruta

Så var det då dags för Blänkets vårnummer och förhoppningsvis har också våren hunnit upp i norr.

I år blev det båtmässor både i Göteborg och i Stockholm efter pandemiuppehållet. Många var intresserade av Fysällskapet's montrar och det hela resulterade i nästan 100 nya medlemmar. Bra jobbat av monterguiderna. Vårt nytillskott "Pekskärmen" där man kommer direkt in och kan söka i Fyrwiki, Fyrpersonalregistret eller Hemsidan, användes flitigt då besökarna väl kom underfund med hur det hela fungerade.

Till artikelförfattarna brukar jag alltid skicka ett layoutförslag att tycka till om och ändra i om så behövs innan Blänket går i tryck. Denna gång ber jag om ursäkt för att alla inte fick den möjligheten. Tiden blev knapp eftersom ett antal veckor försvann för mig p.g.a. sjukdom. Blänket kommer i varje fall ut till medlemmarna enl. den uppgjorda tidplanen.

Jag har försökt att ha artiklar av olika slag med så att alla hittar något av intresse. Det finns både gammalt och nytt, nationellt och internationellt.

Årets VIPP-pristagare, Göran Sundström, har bidragit med en teknisk artikel om "Glödnätsutbytare". Det kan jag garantera att inte många visste hur det bytet gick till, men nu vet vi det. Grattis Göran till utmärkelsen.

Bland våra "Klubbprylar" har vi fått ett nytillskott. Nisse Holmdahl har tagit fram en båtflagga med vår fina logga på. Trevligt att kunna visa att du är medlem i Svenska Fysällskapet och därigenom hjälper till att bevara våra maritima klenoder som fyrarna utgör.

Det har under många år sagts att fyrarna inte behövs numera när vi har andra och digitala navigationsmedel. Nu när tiderna har blivit oroligare höjs fler och fler röster för att fyrarna skall behållas och vårdas eftersom digitala hjälpmedel lätt kan slås ut. En fyr står där den står och är ett pålitligt landmärke inte bara för fritidsbåtsfolket utan också för handelsjöfarten.

Det är inte min sak att tacka de två mångåriga funktionärerna Christer Nettelblad och Tommy Öberg, som avgick i och med Årsmötet, men jag vill ändå uttala mitt tack för det goda samarbete vi haft under årens lopp.

Christer har varit sammankallande i "Programkommitté Stockholm" sedan 2003! Han är inte de yviga gesternas man men har gjort ett jättejobb med otaliga föredrag och många utflykter.

Tommy har under 7 års tid skött hela arrangementet med den Internationella Fyrdagen, varit medlem i "Programkommitté Uppsala" sedan 2016 och suttit i Fysällskapet's styrelse sedan 2017. Tommy har också bidragit till Blänket med många artiklar. Ni blev mina vänner som jag hoppas både för Blänkets och min egen del hålla kontakten med även i fortsättningen.

Tack också till alla som bidragit på ett eller annat sätt till detta nummer av Blänket. Jag tar tacksamt emot material i form av artiklar eller foton som kan användas som omslagsbilder.

Maria Elsby

Barndomen på Holmögadd – bland huggormar och militärer

Hans Forsman (text) & Evelina Rönnbäck (foto)
Tidigare publicerat i Folkbladet Västerbotten

Christina Berggren och Ingalill Persson växte upp på Holmögadd. Deras pappa, Erland Larsson, var nämligen fyrmästare. Samtidigt rådde det landstigningsförbud på grund av den militära verksamheten på den karga ön. Folkbladet följde med när systrarna återvände till barndomshemmet – efter mer än 40 år.

Den gamla bryggan är hårt åtgången och sliten, men eftersom det är nästan vindstilla går det ändå bra att ta sig i land.

– När pappa berättade att han skulle sluta som fyrmästare och börja ett annat jobb så var det mycket sorgligt, att vi skulle lämna det här. Men nu har det gått så lång tid så det är bara roligt att komma tillbaka, säger Ingalill Persson.

Just den här dagen vilar sorgen ändå över dem. Bara några dagar innan har deras pappa gått bort, men de tycker ändå att det känns helt rätt att göra den här resan.

– Vi gör det till minne av pappa, säger Christina Berggren.

Att någon överhuvudtaget kan bo på Holmögadd kan te sig märkligt, men den 3,5 kilometer långa ön – som är en del av Holmöarna – ligger strategiskt till i Kvarken. Både med tanke på sjöfarten – fyrplatsen kom till redan 1770 – och den militära verksamheten som en utpost mot öst.

Nu är båda dessa verksamheter ett minne blott. Fyren var bemannad ända fram till 2003 och släcktes helt 2008. Försvarsmakten trappade ner i samklang

med den allmänna nedrustningen och landstigningsförbudet upphörde.

Men när Erland Larsson som 25-åring tog tjänst som fyrmästare på Holmögadd rådde full beredskap – på alla fronter. Vid sin sida hade han hustrun Sigrid, som då var 21 år. 1961 föddes första barnet, Christina, och 1967 utökades familjen med Ingalill.

Pappa Erland Larsson, tillsammans med barnen Ingalill (till vänster) och Christina på Holmögadd.

Foto: Privat

Från vänster systerarna Ingalill Persson och Christina Berggren framför Holmögaddens fyr där pappan Erland Larsson var fyrmästare.

– Under mina första levnadsår så bodde vi permanent på Holmögadd, men när Ingalill föddes och jag började skolan så flyttade vi till mormor i Uttersjöbäcken. Då bodde vi växelvis på Holmögadd när pappa tjänstgjorde och när det passade med skolan. Särskilt på somrarna så var vi mycket här, säger Christina.

– Det bästa var att fira storhelgerna på Holmögadd. Vi såg det som att vi

hade tur när pappa jobbade då. När han skulle vara tomte på julafton så sa han alltid att han skulle gå ut och rapportera till SMHI som var en av hans arbetsuppgifter, säger Ingalill.

Bara logistiken med resorna till och från ön är ett kapitel för sig. Det är ändå närmare en timmes båtfärd till Holmögadd från Holmsund.

– Självtänkte man inte så mycket på det, men det ordnade sig alltid. Vi fick åka militärbåt, hydrokopter, helikopter, men mestadels fyrkutter som pappa körde. Mamma tyckte att det alltid var bäst att åka med pappa, säger Christina.

– Det var jättespännande att få åka helikopter. Det var bara som en liten glaskula, men jag kommer ihåg att jag ändå kände mig jättetrygg i mammas famn, säger Ingalill.

Mamma Sigrid med döttrarna Ingalill och Christina på väg med helikopter till fastlandet.

Foto: Privat

Vi kliver i land vid den lilla hamnen som ligger bara några 100 meter från fyrplatsen på öns sydspets. Bryggan är hårt åtgången och vi får vara försiktiga så att ingenting brister.

Systrarna sittande på samma farstubro 1970 och 2022.

– Var är alla tärnorna? De brukade alltid vara här, säger Ingalill spontant.

– Så mycket träd som har vuxit upp, men smultronen finns kvar. Vi kunde äta smultron till efterrätt en vanlig dag, säger Christina och böjer sig ner och nappar tag i ett par av de välsmakande bären. Det är gått över 40 år sedan syskonen senast var på Holmögadd.

– Det där är flustret, en gammal ladugård som vi ibland sov i, och den där byggnaden kallades för lurika. Det var där som militärerna bodde. Det var trevliga gubbar, men vad de gjorde vet jag inte, säger Christina.

Via Sjöfartsverket har vi fått låna nycklarna till tjänstebostäderna så systerarna får kliva in i deras barndoms hem. Fyrmästarens bostad var något större än de andras.

– Pappa hade ett eget kontor och det var här som jag tappade min först tand, säger Christina när hon kliver in i det lilla kyffet. Minnena strömmar på och når sin kulmen när vi kliver in i köket.

– Lila! Huva! När vi bodde här var det ljusblått uppe och mörkblått nere, men köksinredningen är densamma, säger Christina.

– Framför köksfönstret hade vi soffan där jag och Christina satt och sparkade på varandra och där fanns det ett kylskåp som mamma brukade lyfta upp mig på när jag hade varit busig, säger Ingalill och pekar.

Syskonen reder ut hur köket såg ut när de bodde i fyrmästarens tjänstebostad som var deras barndoms hem.

Men hur var det att växa upp på en så isolerad ö ute i Kvarken? Bland militärer och förbudsskyltar. Fanns det andra barn?

– En av fyrvaktarna hade en son, men han var fem år äldre än mig och var inte så ofta här. Ibland hade vi besök av någon kusin, men för det mesta var det bara jag och Ingalill, säger Christina Berggren.

– Vi hade varandra, även om du kanske inte tyckte att det var så kul alla gånger, säger lillasystemen.

Vad gjorde ni på dagarna?

– Vi hade ju leksaker som alla andra barn, sandlåda och lekstuga. Vi var ju fria att springa runt överallt. Det fanns många förbudsskyltar, men de struntade vi i, säger Christina.

– Vi blev väldigt duktiga på att springa på stenar vid strandremsan. Där kunde man alltid hitta spännande saker som hade drivit i land, säger Ingalill.

– Det hände ändå alltid saker. Det kom förbi folk som ibland behövde nyktra till. Mamma och pappa var ju själva nykterister. En gång flöt det i land några som hade blivit strandsatta efter ett motorhaveri. De trodde att de hade hamnat i Finland, säger Christina Berggren.

– Det finns ju mycket enris på ön och på sommaren rökte vi abborre som vi fiskat. Då fick vi också vara uppe länge på kvällen, säger Ingalill.

Den sista sommaren, 1976, medger Christina att hon hade lite tråkigt.

– Jag hade hittat ett stort nystan med nylontråd som jag ägnade mig åt att reda ut. Det var väl inte så kul, säger hon.

Holmögadd är känt för sitt stora bestånd av huggormar och det fanns alltid med i sinnet hos syskonen.

– Jag kommer så väl ihåg när pappa

undervisade mig om hur man skulle bete sig mot ormar och visade mig hur en arg orm såg ut. Det är klart att man såg många ormar och man gick aldrig in i högt gräs utan att först stampa i marken och man skakade alltid skor som hade stått ute innan man satte på sig dem, säger Ingalill.

– Kommer du ihåg när du hade suttit i sandlådan och bara någon minut senare så ringlade en orm över sandlådan? Det var nära, men vi blev aldrig bitna. Mamma var alltid orolig över att det skulle hända något, men vi klarade oss. Vi behövde aldrig åka till sjukhuset, säger Christina.

Hur trivdes er mamma på ön?

– Oerhört bra. Hon har bara fina minnen, mer än pappa. Jag tror att hon gillade det på samma sätt som vi – att bara få vara, säger Ingalill.

På gården utanför tjänstebostäderna tronar två gamla kanoner som för länge sedan användes för att varna fartygen vid tät dimma. När Christina och Ingalill bodde på Holmögadd så fanns det i stället en mistlur som hade samma funktion.

– Den hörde man ibland på kvällarna när man skulle sova, men jag blev aldrig rädd. För mig ingav mistluren trygghet och att allting var i sin ordning, säger Ingalill.

Vi tar en sväng förbi den robusta fyren som byggdes 1854. Den fick systrarna endast gå upp i tillsammans med sin pappa.

– Det var ju hans skötebarn, men för oss var det inte så konstigt att ha en fyr på gården. Det var också någon form av trygghet, säger Ingalill.

Verkstaden var ett kärt tillhåll för deras pappa.

– Det handlade ju mycket om att reparera och lösa problem som uppstod. Det var pappa bra på, säger Christina.

Hur har uppväxten på Holmögadd format er?

– Jag är väldigt självständig och det tror jag har med uppväxten att göra. Jag har alltid haft jobb där jag varit själv och trivts med det. Jag är också lite av en fixare som bara gör saker, ungefär som pappa, säger Christina.

På vägen tillbaka till båten passar systrarna på att springa på stenarna som man gjorde som barn.

– Det gick faktiskt riktigt bra. Förmågan finns kvar, säger Christina som också har plockat med sig ett par stenar som ett minne från barndomens ö.

– Jag kommer nog aldrig att komma hit igen, säger hon.

– Hör ni! Nu är tärnorna här igen. Det var så här det brukade låta, säger Ingalill

Fyrplatsen grundades 1770

- Holmögadd är den sydligaste av Holmöarna, beläget söder om Grossgrunden, med sundet Gaddströmmen där emellan.
- Ön är mest känd för sin fyrplats som kom till 1770. Det nuvarande fyrtornet är byggt 1854 och utrustades med roterande Fresnel-lins.
- Hela ön har sedan 1940 varit ett militärt skyddsområde, som numera har avvecklats.
- Fyrplatsen var den sista officiellt bemannade i Sverige. Den siste fyrvaktaren på Holmögadd lämnade sitt arbete 2003. I november 2008 rapporterade Sjöfartsverket att fyren var släckt på obestämd tid och i maj 2009 rapporterade samma verk att fyren inte skulle återtändas igen.
- Fyren är statligt byggnadsminne sedan 25 januari 1935, förnyat 30 november 2000.

Stämmer dina kontaktuppgifter i medlemsregistret?

Ett medlemsregister skall vara aktuellt annars går det inte att lita på. Vi vet inte om du ändrat adress eller andra kontaktuppgifter om du inte talar om det. Fel adress kan göra att du inte får Blänket, fel mailadress att vi inte kan nå dig .

Glöm därför inte att anmäla eventuella ändringar av kontaktuppgifter snarast till Svenska Fyrskapet, e-post medlem@fyr.org eller tel. 08-710 3333.

Redaktören

Årets båtmässa i Göteborg 4-12 februari

Göran & Ingrid Sembo

Ingrid Sembo var en av de som bemannade Svenska Fyrskäppets monter.

Båtmässan i Göteborg, det är starten på våren. Inte vädermässigt men tankemässigt! Efter Coronapandemin var det i år dags för att åter kunna träffa våra medlemmar och sprida vårt budskap på Båtmässan i Göteborg. Traditionellt har vi och andra ideella föreningar våra monter i delen "Klassiska Båtar" där Västkustens Träbåtsförening visar upp skönheter, träbåtsbyggen från förr och nu.

Vi siktar på att visa upp oss och att träffa och prata med medlemmar men också att entusiasmera besökare att bli nya medlemmar i Fyrskäppet. I år blev vi mer än 40 medlemmar starkare! Många medlemmar kommer förbi för att se på vår monter och vårt bildspel med Svenska Fyrar. Detta år hade vi extra tonvikt på Fyrskäppet Fladen och Fyrskäppsstationen Fladen. Vi har i Göteborg "Maritiman", ett museum för skepp och fartyg, där Fyrskäppet Fladen finns att se. Fladen är hårt ansatt av det som kallas TTT, Tidens Tärande Tand, och Sjöfartsverket och Maritiman arbetar med att utvärdera fartygets framtid.

En nyhet på mässan var en dataskärm med touch, där besökare kan peka på skärmen och söka information på Fyrskäppets hemsida. Fyrwiki och Fyrpersonalregistret blev dragplåstren och vi tror att detta gav en del aha-upplevelser och nya besökare på vår hemsida.

Vi tror på värdet av att visa upp oss och förmedla Fyrskäppets budskap, 'Bevara våra Fyrar!'. Vi söker fler frivilliga för att bemanna vår monter kommande år. Det är roligt att stå i vår monter!

En helg på Hällö

Björn Löfstedt

En havssula över ett stormigt hav.

Varje gång som Blänket innehåller vår och höstprogram brukar vi, min kompis Jan Funke och jag, se efter om vi hittar någon utflykt som matchar våra intressen och almanackor. Våra intressen är breda men relaterat till Fyrsällskapets aktiviteter handlar det om havsnära natur, fåglar och, förstås, fyrar.

Fyrar står ju i allmänhet strandnära och det är en miljö som uppskattas av både människor och fåglar. Därför är kombinationen fyr- och fågelskådning en mycket trevlig sysselsättning. Jan och jag brukar göra en höst- och en vårexkursion till Öland. Där finns fantastiska lokaler för fågelskådning. Framför allt under vår och höst när fåglarna flyttar. Särskilt på östra sidan av ön med sina strandängar och sin grunda kust. Där finns också fem fantastiska angringsfyrar som vi förstås också besökt genom åren. Ölands södra udde med Långe Jan är en favorit. Både för den fantastiska fyren men också som en av landets förnämsta flyttfågellokaler. Jag är också mycket förtjust i Kapell-udden, den nyrenoverade Heidenstammaren. Även den en anslående fyr på en vacker plats.

2022 gick höstens exkursion till Hällö, utanför Smögen, då Fyrsällskapet ordnat en utflykt dit. Det är alltid trevligt att besöka fyrar, men det blir extra trevligt tillsammans med likasinnade.

En helg i slutet av september sammanstrålade vi med ett tjugotal medlemmar i Fyrsällskapet på vandrarhemmet Utpost Hällö. Programmet var löst sammansatt med gott om tid för promenader på fantastiskt vackra och dramatiska Hällö, grillning, samtal och fågelskådning.

För mig som ostkustbo är det fantastiskt att få komma till den dramatiska västkusten på hösten och få se "vinddrivna" havssulor komma in mot kusten. En mycket gracil och imponerande fågel som annars häckar på öar i Atlanten.

Hällö fyr med det f.d. maskinhuset där numera ett vackert kapell är inrymt. Många bröllop har hållits här på denna vackra plats med Västerhavet som bakgrund.

Självklart fick vi också en guidning i fyren. Vi började med ett föredrag av föreningen Hällö fyrs ordförande, Bengt Wall, i kapellet intill fyren. Bengt gav oss en insiktsfull berättelse om fyrens tillblivelse och historia. Människorna på fyrplatsen och den dramatiska berättelsen om det svenska kurirflygplanet "Gripen" som på hemväg från Skottland i oktober 1943 blev beskjutet av tyskt jaktflyg och kraschade mot klipporna på Hällö. Av femton personer ombord överlevde endast två.

Kvällen innan överfart med Zitabåtarna från Kungshamn till Hällö satt Jan och jag på en pizzeria i Kungshamn och ritade möjliga kurser och vindriktningar för "Briggen Blue Bird av Hull". Enligt Evert Taubes visa förläste hon ju i närheten av Hällö och Smögen. Vi fick inte ihop det där och bestämde oss för att det var en skröna. Ett poetiskt och dramatiskt verk av konstnären Evert Taube.

Väl ute på Hällö kunde Bengt Wall berätta att Evert Taube satt ihop två olika förlisningar, kryddat berättelsen med lite extra dramatik och ett känt släktnamn från Smögen. Absolut en verklighetsbaserad historia, men med den fria konstnärens twist.

Ett stort tack till alla deltagare för en fantastisk helg!

Den släta begshällen där kurirplanet kraschade efter ett försök att nödlanda i den kristallklara Marmorbassängen.

Vissa fyrrar och fyrkonstruktioner med liknande drag

Magnus Rietz

Stora Karlsö

1. Fyrarna **Tjärven** och **Tistlarna** beskrivs i ett tidigare nummer av *Blänket* som besläktade eller liknande fyren på **Stora Karlsö**. Men det är nog ett helt långt skott. Däremot utgör fyren **Helsingborg** (se omslagets framsida) en mer eller mindre systerfyr till den på Stora Karlsö. De har samma konstruktör, John Höjer, och uppfördes nära nog samtidigt, 1889 respektive 1887, i en för tiden ganska utpräglad stil med åttakantiga fyrtorn, balustrad på en altan runt lanterninen, samt starka stödfötter längs respektive byggnads gesimser. En helt unik och synnerligen vacker fyrbyggnadsstil i Sverige. Bägge fyrarna var ihopbyggda med eleganta fyrvaktarbostäder mycket följ samma i stil och utförande.

Stora Karlsö inrymmer idag en handfull vandrarhemsrum medan Helsingborg hyser lotsuppassningsrum för båtmännen för Öresundslotsarna. Originallinsen till Stora Karlsö förvaras inne på golvet i tornets bottenvåning. I Helsingborg sitter den ädla, andra ordningens ursprungliga lins fortfarande kvar och sprider sitt starka ljus över en stor del av Öresund.

Furusund

2. Beträffande fyrrarna **Islandsberg** och **Svängen** hittar man på Ostkusten ett snarlikt fyrrangemang vilket var anordnat i Furusundsleden. Denna fyr, bärande just namnet **Furusund**, är släckt sedan ett tjugotal år men fanns inrymd i en glasad fasad i en större vacker villa alldeles intill farleden. Idag har själva fyrrummet inretts till en trevlig veranda med utsikt över farleden där finlandsfärjorna seglar förbi strax utanför fönstren.

Byggnaden tjänstgjorde tidigare även som lotsuppassningsställe. Röda och gröna sektorglas sitter fortfarande kvar i fönstren åt respektive sektor. Man ser nog rätt kul ut i nyllet när kvällssolen sänker sig och letar sig in genom dessa från väster...

Limö gamla och nya fyr

Karlsborg med fyren överst
Foto: Patrik Engström

3. Den tidigare fyren på **Limö** utgör förvisso en både ovanlig och säregen skapelse. Men faktum är att vi har ett påminnande, något udda montage för en fyr långt norr ut i vårt land. Det är fyren **Karlsborg** som tittar ut ur ett hål från gaveln på en större, också säregen träbyggnad.

4. Den stabila borgbyggnaden **God natt** i Karlskrona är ett klart gediget fundament för en farledsfyr får man nog säga. **Utklippans** fyr i dess närhet vilar på lika stadig grund kan man också konstatera. Där är emellertid själva fyrbyggnaden tydlig så det räcker. I Göteborg satt det tidigare en fyr längst upp på taket av det **Carnegieska**

Utklippans fyr

Carnegieska brukets fyr

God natt

bruket, en minst sagt robust och reslig tegelbyggnad. Den är dock släckt sedan en bit in på 1960-talet.

En bit bortom horisonten från Utklippan dyker sagoön **Christiansö** (se omslagets baksida) upp. Bebyggelsen på Christiansö består till stor del av olika fästningsanläggningar. Det högsta stora tornet på dessa har även det fått äran att husera en fyr längst upp på toppen. Det är en betydligt ljusstarkare anläggning än den på God natt.

Christiansö, Bornholm

Gåsörens gamla fyr

kanske frusne, fyrvaktaren hålla dåtidens fotogenbrännare igång med påfyllning av bränsle och uppskruvande av veckar. Dessutom var det ju nära till att smyga sig ner för att få sig en kaffetår att hålla sig vaken med.

5. Fyren på **Gåsören** är en arketypisk mindre angröingsfyr från andra hälften av 1800-talet. En mängd liknande uppfördes på olika platser i vårt land runt denna tid. Bl.a. **Hävringsne-dre** fyr. Många sådana takfyror har fått stryka på foten eller modifierats där själva fyr lanterninen försvunnit. Som nämnts finns ett antal av likadana konstruktioner kvar på ett flertal platser i Vänern. Både av större och mindre modell.

Ett annat bevarat snarlikt exempel är den äldre fyren på **Agö** där tornet sattes på gaveln istället för rätt upp ur taknocken. Man vann mycket på att ha fyr lanterninen monterad i samma byggnad som fyrbostaden. Dels uppnåddes naturligtvis flera viktiga höjdmeter för ökad lysvidd gratis på detta sätt. Samtidigt drog man nytta av stugvärmens som då letade sig upp till ett ibland nog så svalt fyrrum under kyliga nätter. Där skulle den arme, och

Agö nya och gamla fyr

Skagsudde fyr

Hävringe fyr

6. En likhet med det som framförts om det förskräckliga avloppsröret till fyr vid **Skagsudde**, kan dessvärre till viss del upplevas på **Garpens** fyrplats i södra Kalmarsund. En viss skillnad mot den förstnämnda kan emellertid konstateras då Garpen toppas av en tydlig lanternin. Så gäller även den höga betongfyren på **Hävringe**, uppförd och toppad med en vanlig fyrkur under samma tidsepok.

Troligen är det de helt cylindriska formerna, istället för den sedan länge invanda föreställningen av koniska eller insvängda linjer på fyrar, ögat stör sig på. Men i och med att armerad betong introducerades inom byggteknik kunde man så småningom överge dessa svepande linjer, vilket medförde enklare samt också mer kostnadseffektiva arbetsmetoder.

Garpens fyr

Allt för Sjön 2023

Ulf Schloss

Anders Unosson bemannar för tillfället Svenska Fyrsällskapets monter.

Efter två år utan båtmässa var det nu äntligen dags igen. Nytt för året var att mässan uppdelades i två långhelger, torsdag-söndag, ett lyckat koncept. Svenska Fyrsällskapet hade som vanligt en monter i den mycket populära och väl besökta "Classic" avdelningen.

Långväggen i vår monter upptogs av en tidigare använd "Vepa" där Östersjön ligger horisontellt och med bilder av de flesta av Östersjöns större fyrar inlagda. Bilder av Landsort och Svenska Högarna prydde den ena kortväggen, den andra visade moderniseringen, före och efter, av Tegelhällans ledfyr.

Nytt för året var en Pekskärm där man lätt kunde komma in på vårt omfattande FYRWIKI, FYRPERSONALREGISTER samt HEMSIDA. Pekskärmen utnyttjades flitigt av många av de besökare som sökte sig till vår monter.

47st nytecknade medlemskap i Fyrsällskapet är mycket glädjande. Intresset för fyrar är i stigande! En lyckad båtmässa är till ända. Ett stort tack till Anders, Lena, Lennart, Ann-Louise, Janne, Jan-Bertil, Hans och Christian för Er insats under mässtagarna.

En ny chans!

Programkommitté Väst kust anordnade förra året en mycket uppskattad utflykt i den bohuslänska fyrskärgården. Glädjande nog blir det da capo på utflykten den 27 augusti i år. Anmälningstid och program kommer att meddelas i Blänkets julnummer och på hemsidan (www.fyr.org).

T/S Westkust Foto: Wolfgang Fricke

Några fyrar på Färöarna, Shetland och Fair Isle

Jan-Gunnar Persson

Under segling till Färöarna i norska fullriggaren Christian Radich sommaren 2022, fick jag tillfälle att på ganska nära håll fotografera några fyrar: Två inseglingsfyrar på ön Nólsoy strax utanför huvudstaden Tórshavn, samt fyrarna längst i norr och längst i söder på Shetland, som vi passerade nära under seglingen.

I norr på Shetland finns fyren **Muckle Flugga** och i söder **Sumburg Head**. Dessutom den lite nyare fyren på den lilla isolerade ön **Foula** som vi också passerade nära, 28 sjömil NW om Sumburg på södra Shetland. På avstånd siktades även den svåråtkomliga lilla ön **Fair Isle** (som jag besökte 1992 med segelfartyg) mellan Shetland och Orkney. Jag tog därför med information även om de båda fyrarna på Fair Isle, norra fyren **Skroo** och södra fyren **Skadan**.

Seglingen utgick från Bergen med återsegling till Stavanger. Kursen kunde därmed läggas norr om Shetland under utseglingen, samt förbi Foula och söder om Shetland under återseglingen till Norge. Sträckan var c:a 400 sjömil i vardera riktningen. Nedan några foton samt data för de aktuella fyrarna. Panoramavyerna har jag fotograferat från fartyget, medan närbilderna är hämtade från Internet.

Nólsoy fyr, Färöarna

Koordinater: N 61° 57',44 W 6° 36',85

Karaktär: Fl W 30 s

Lysvidd 21 M

Höjd över havet 72 m

Byggd 1892-1893

Hyperradiant Fresnellins tillverkad av Barbier, tidigare en av de största i världen, 2,82 m hög, väger c:a 4 ton.

Utanför fyren ligger klippan Kapilin.

Fyrtorn och intilliggande byggnader är byggda i sten, basalt och granit som brutits i området. Vitt murverk, röd huv, med den danska kronan på toppen!

I byggnaderna intill fyren, nu oboboda, bodde förr tre familjer med tillgång till skola.

Intill husen byggde brittisk militär under andra världskriget attrapphus för att lura det tyska bombflyget.

Borðan fyr, Färöarna

Koordinater: N 61° 56',92
W 6° 38',34
Karakter: Iso WRG 2 s
Höjd över havet 39 m
Fyrtorn i metall, vitt med rött bälte
Fyrtornets höjd 5,5 m
Mistsignal
Byggd 1893

Notera den genomseglingsbara öppningen i klippan!

Muckle Flugga fyr, norra Shetland

Storbritanniens nordligaste fyr
Koordinater: N 60° 51',33 W 0° 53',14
Karakter: Fl(2) W 20 s
Lysvidd 22 M
Höjd över havet 66 m
Fyrtornets höjd 20 m
Vitt torn med svart huv
Byggd 1854
Konstruktör: Thomas & David Stevenson
Automatiserad 1995

Nyare bostadsutrymmen byggdes 1968-1969 för att ersätta det ursprungliga och tillät upp till

3 fyrvaktare att vara stationerade samtidigt. Fyrvaktarna arbetade i skift "1 månad på - 1 månad ledig". Proviant levererades ut efter väderförhållandena. Introduktion av helikoptertransport underlättade avsevärt med säkrare transport av både fyrvaktare och förnödenheter.

Sumburg Head fyr, södra Shetland

Koordinater: N 59° 51',26 W 1° 16',48
Karakter: Fl(3) W 30 s
Lysvidd 23 M
Fresnellins 1:a ordningen
Höjd över havet 88 m
Fyrtornets höjd 23 m
Vitt torn med svart huv
Byggd 1821
Konstruktör: David Stevenson
Mistsignalering installerad 1908
Radar installerad under andra världskriget
Automatiserad 1991

Foula Fyr

Koordinater: N 60° 6',74 W 2° 3',86

Foto: Wikipedia

Karaktär: Fl(3) W 15 s

Lysvidd 18 M

Fresnellins 4e ordningen

Höjd över havet 36 m

Fyrtornets höjd 8 m

Fyrtornet vitt

Byggd 1986

Ön Foula ligger 22 sjömil (40 km) väster om Shetland och har c:a 30 innevånare som alla tillhör samma familj.

Fair Isle North fyr, Skroo

Koordinater: N 59° 33',14

W 1° 36',59

Karaktär: Fl(2) W 30 s

Lysvidd 22 M

Höjd över havet 80 m

Fyrtornets höjd 14 m

Vitt torn med svart huv

Byggd 1892, automatiserad 1983

Konstruktör: David & Charles Stevenson

Fyren skadades vid tyska flygräder 1941

Foto: Keith Morton, ALK

South Fair Isle fyr, Skadan

Koordinater: N 59° 30',83 W 1° 39',15

Foto: Keith Morton, ALK

Karaktär: Fl(4) W 30 s

Lysvidd 24 M

Höjd över havet 32 m

Fyrtornets höjd 26 m

Vitt torn med svart huv

Mistsignal

Byggd 1891, automatiserad 1998

Konstruktör: David & Charles Stevenson

3 personer i fyrpersonalens familjer dödades vid tyska bombräder 1941-1942

Påminnelse om Årsavgift 2023

Det är flera som ännu inte har betalat sin årsavgift för 2023. Vi hoppas att ni genom denna påminnelse gör det snarast. För de som inte betalar sin avgift är detta nummer av Blänket det sista numret man får.

Årsavgiften betalas in på vårt [Bankgiro-konto nr 5401-9344](#) som endast används när man betalar sin årsavgift. För att du skall kunna betala och vi identifiera din betalning måste du ange det unika OCR/Referensnr som fanns på den talong som du fick i årets första nummer i januari. Om du saknar detta nummer eller vill sluta som medlem maila medlem@fyr.org eller ring 08-710 3333.

De som bor i Sverige betalar för enskild medlem 200:-, institution/förening 250:- och företag 1000:-. De som bor utomlands måste dessutom addera 100:- (extra porto) till beloppen ovan. Ni får gärna betala via: IBAN: SE30 6000 0000 0005 0942 0818 och Bic/Swift-code HANDSESS.

Årets VIPP 2023

Styrelsen för Svenska Fyrsällskapet har beslutat tilldela Årets VIPP 2023 till

Göran Sundström

Priset utdelas årligen till enskild person, myndighet, förening eller företag som gjort en betydande insats på ett eller flera av de områden som finns upptagna i Svenska Fyrsällskapets stadgar § 1.

Styrelsen motiverar sitt beslut enligt följande:

"Styrelsen för Svenska Fyrsällskapet har utsett Göran Sundström, Karlsborg, som mottagare av 2023 års VIPP. Han får utmärkelsen för visat prov på stor kunskap och intuition inom gasdriven fyrteknik. Göran är självlärd inom gastekniken och är en av de få som fortfarande behärskar den. Han är en tillgång och hjälper gärna till när någon är i behov av hjälp.

Göran Sundström som är 80 år har med åren blivit en väl aktad eldsjäl bland fyrfolk. Han började tidigt intressera sig för båtar och som ung fick han åka med postbåten och lärde känna och tycka om stora delar av Gryts skärgård och de som bodde där.

Göran har tillbringat en stor del av sitt liv i Gryts skärgård samt i Vättern. Där har han drivit prickarbete på entreprenad för Sjöfartsverket, Vadstena kommun, Askersunds kommun och Göta kanalbolag. Han har också varit tillsyningsman för alla fyrarna i Vättern under sin firma "Sumpes Rusk- och pricktjänst". Även nu i dag så sköter han om fyrarna Vanäs och Enebåge udde. På Vanäs har han en liten utställning och håller fyren öppen på fyrdagen. Han var också till stor hjälp vid renovering av gasfyren Libertus i Stockholms hamn.

Göran har också skrivit flera tekniska artiklar i Blänket. Att behålla och dokumentera, den ofta sofistikerade, tekniken kring de gamla fyrarna är centralt inom Svenska Fyrsällskapets intressesfär."

Göteborg den 25 mars 2023

Jan Olsén
Ordförande

Glödnätsutbytare

Göran Sundström

Då fotogenet började användas som bränsle i lampor, tillkom en typ, där fotogenet först förgasades och brann inne i en textilstrumpa indränkt i kemikalier, vilka vid upphettning avgav ett intensivt vitt ljus under ett väsende ljud. Man fick pumpa upp tryck i fotogenbehållaren som i ett fotogenkök och förvärma med rödsprit. Jag minns detta från vårt sommarhem i Gryts skärgård. Vi kallade den populärt strump-lampa.

I de större ljusstarkaste fyrarna användes detta system under namnet Lux-ljus och finns beskrivet i "Fyrlexikon". Det kunde bara användas vid fyrar med ständig bevakning, dels för att trycket tid efter annan måste pumpas upp, och dels för att glödnätet var väldigt ömtåligt. Det gick sönder vid minsta beröring och även vid en tids användning. Fyrpersonalen måste då knyta på ett nytt glödnät.

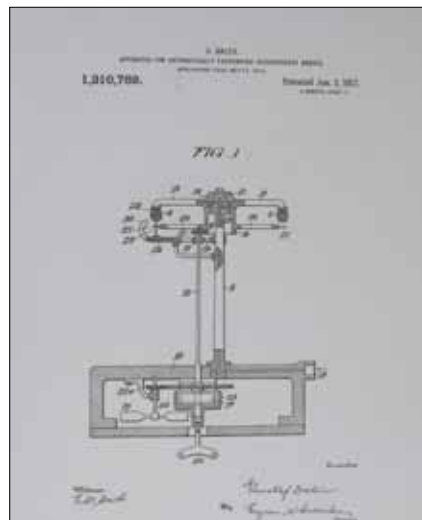
Då Gustaf Daléns AGA-klipp började användas, gick även acetylgasen att använda till de tidigare Lux-ljus fyrarna. Man behövde nu inte någon personal för att pumpa upp gastrycket, och fyrens karaktär gick att få direkt i den speciella klippapparaten.

För att få gasläga med rätt proportioner av gas och luft, fanns en apparat, som kallades Dalén-blandaren. Kvarstod dock problem med de ömtåliga glödnäten. Fyrarna måste ofta besökas av tillsyningsmännen för att kontrollera och byta ut trasiga glödnät.

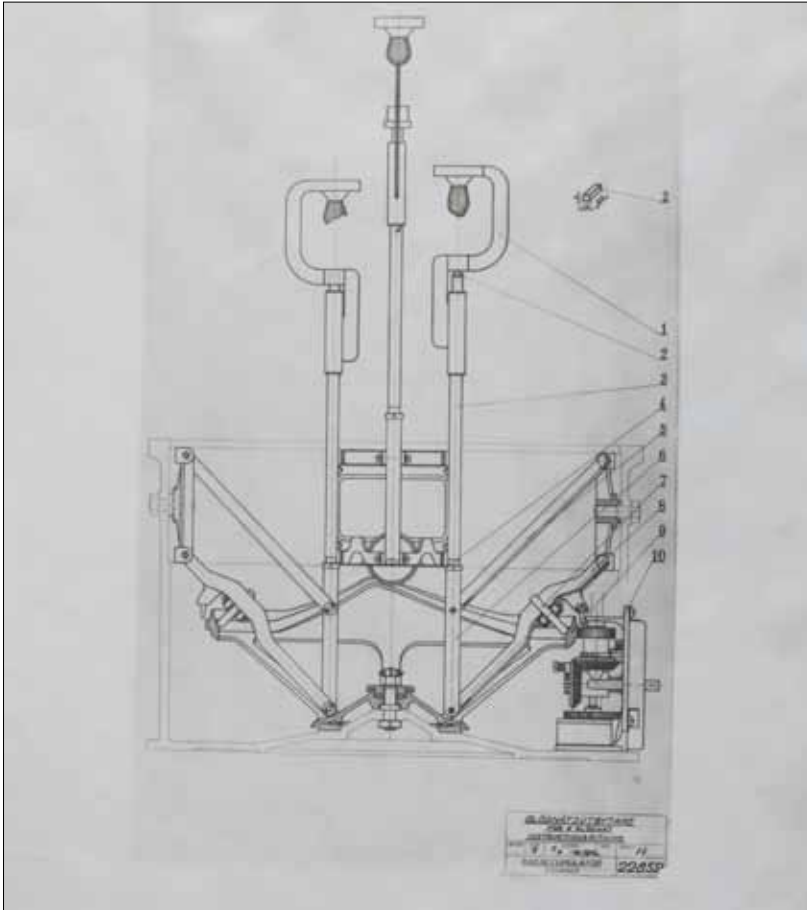
Gustaf D. tog sig an problemet och 1917 fick han patent på en mekanisk anordning, som automatiskt bytte ut trasiga glödnät. Patentet byggde på det faktum, att så länge glödnätet är helt, når inte gaslägan utanför glödnätet, men vid ett trasigt glödnät sträcker sig lågan några cm nedanför och träffar en träpinne, som sitter som säkring för apparatens rörelse.

De apparater, som kom att vara i drift under många år, var av tre olika storlekar beroende på fyrens ljusstyrka. Den vanligaste och minsta hade plats för 4 glödnät.

Glödnätshållarna sitter på var sitt parallell-armsystem, vilka möjliggör en lodrät rörelse hos glödnätet. I sitt övre läge ansluter glödnätet till brännaren. I sitt nedre läge vilar den undre länkmarmen mot en cirkulär platta.

Gustaf Daléns patentritning på glödnätsutbytare. Ur Göran Daléns samlingar.

Glödnätsutbytare för 4 st glödnät.

Länkarmsystemens rörelse åstadkommes av ett horisontellt liggande hjul med sitt centrum i apparatens centrum och lagrat med hjälp av stålkulor. Hjulets periferi är utformat som en löpbana, som på en fjärdedel av periferin övergår till en kam, vars höjd motsvarar glödnätshållarnas rörelse i höjddled. De undre länkarmarna är försedda med en trissa, som tvingas upp av löpbanans kam. Den aktiva glödnätshållaren är en aning för lång, vilket innebär, att då den ansluter

till brännaren, har trissan inte nått upp till kammens översta punkt, och rörelsen avstannar. Glödnätshållarna kan dragas isär 10 mm och hålles kvar i sin större längd av en träpinne, som införes i ett spår. Då glödnätet brister, når gaslågan ner till träpinnen och bränner av denna. En fjäder drar nu ihop glödnätshållaren, och kammen kan fortsätta sin rörelse och tvingar upp nästa glödnätshållare mot brännaren.

Det aktiva glödnätet ansluter till brännaren genom att dess länkarssystem är i sitt övre läge. Övriga tre länkar befinner sig i sina vilolägen.

Kamhjulet får sin rörelse av ett urverk med en bladfjäder. Rörelsen överförs med hjälp av kugghjul till en kuggkrans på kamhjulets yttre periferi. För att rörelsen ska få rätt hastighet, finns underst på urverket en regulator. I denna finns två vikter med friktionselement, som tvingas ut av centrifugalkraften mot en cylindrisk yta och på så sätt bromsar hastigheten.

Urverket dras upp med gasaccumulatornyckel.

Fyrar med glödnät och acetylengas kallades DALÉN-fyrar och skulle besökas en gång varje månad, och tillsyningsmannens uppgift var bl.a. att byta ut trasiga glödnät och dra upp urverket.

Från början fick man knyta obrända glödnät på nätringarna och placera dessa i glödnätshållarna. Glödnäten avbrändes första gången de kom i kontakt med gaslågan.

Färdigknutna och avbrända glödnät började tillverkas vid AGA 1959 och leve-

Glödnätshållare. Den vänstra är utdragen och träpinnen införd i sitt spärrläge.

Urverket med sitt kugghjul i ingrepp mot kamhjulets kuggkrans.

rerades i en mycket speciell pappask, eftersom de var synnerligen ömtåliga.

I Vättern, där jag var tillsyningsman under många år, fanns inga DALÉN-fyrar, så jag kom aldrig att jobba med dem, men jag hade tillfälle att se dem i funktion, bl.a. Sandö fyr i Gryts skärgård.

Min kollega på Sjöfartsverket, Roffe Sandberg, har berättat, att det var ett "pillgöra" att knyta fast glödnätet på

nätningen. Det slapp man med dom nya färdigbrända. Dessa förvarades i lotsbåten. Problemet var, att när de nya s.k. "snabbåtarna" började användas, var ofta glödnäten sönderskakade efter en stötig färd ut till fyrarna.

Glödnätshållarna satt med bajonettfättning på länkmarmarna och kunde enkelt lossas från dessa, för montering av glödnätet.

Under senare hälften av 1970- talet började Sjöfartsverket utveckla solpaneler för drift av i första hand de mindre led-fyrarna. De första solpanelerna klarade inte av att hålla den ljusstyrka, som Dalén-fyrarna hade haft, så där gjordes försök med vindgeneratorer och sjökabel.

De sista Dalén-fyrarna avvecklades under senare delen av 1980- och början av 1990-talen. Då Sandö avvecklades 1990, placerades glödnätsutbytaren och klipp-

Det vänstra ett avbränt glödnät i en stötsäker pappask. Det högra ett påknutet ej avbränt glödnät.

apparat med Dalénblandare hos Gryts Hembygdsförening. Linsen finns dock kvar tillsammans med den nya elektriska utrustningen i fyren.

Glödnätsutbytare med klippapparat och Dalénblandare från Sandö fyr i Gryts Hembygdsförening.

Lotsning och lotsångare genom åren

av

Tom Karlberg, Stocksund

Många blivande fyrvaktare och fyrmästare har börjat sin "tjänsteresa" ombord i ett av Lotsverkets lotsfartyg eller chefsfartyg som de också kallades. mer om detta senare.

Tom Karlberg ombord på Orion, f.d. Kalmar nr 2.

Lotsning av skepp och fartyg har väl förekommit så länge människan färdats på haven. I de tidigare åren utfördes lotsningen alltid i privat regi, men under de senaste 4-500 åren har arbetet med lotsning organiserats mer och mer. Samtidigt har lotsningen många gånger kommit att ske som en tjänst i respektive stat. För Sveriges del fick vi en av de första lotsordningarna år 1696, i vilken det bland annat stadgades att landet skulle delas in i 3 lotsdistrikt. Cheferna i distrikten blev placerade i Stockholm, Karlskrona och Göteborg.

Under århundradena som följde utvecklades lotsverksamheten och antalet distrikt ökade. Vid en omorganisation inom Lotsstyrelsen år 1904 blev de 6 stycken (Norra övre, Norra nedre, Mellersta, Östra, Södra och Västra distrikten). Tjänstefartyg och lotskapten var stationerade i orterna Luleå, Gävle, Stockholm, Kalmar, Malmö och Göteborg. Kungliga Lotsstyrelsen bytte namn till Kungliga Sjöfartsstyrelsen 1956 och ombildades åter 1969 till Sjöfartsverket. Distriktsindelningen avskaffades helt vid årsskiftet 1987/88 och ersattes av 12 trafikområden.

Men nu åter till den äldre indelningen med 6 distrikt som vart och ett skulle ha ett tjänstefartyg som också kallades lotsångare eller chefsfartyg. De olika tjänstefartygen, med namn - många gånger - efter sin stationeringsort, var i slutet av 1800-talet koleldade ångbåtar. De har gjort mångåriga insatser, de har sett till att fyrrar runt kusten fått tillsyn, påfyllnad av gasflaskor, olja och förnödenheter - det gäller proviant, både till fyr och hushåll. Fartygen och dess besättning har hjälpt till när fyrrpersonal med familjer flyttat från en fyrplats till en annan. De har bistått sjöfarande tusentals gånger genom åren.

Nu ska vi följa ett av lotsdistrikten och dess tjänstefartyg - det Östra distriktet. Under åren från slutet av 1800-talet till 1983 har 3 olika tjänstefartyg gjort sina insatser inom distriktet. Fartygen har, efter respektive sjösättning, som skett med flera årtiondens mellanrum, fått samma namn, nämligen "Kalmar".

Tjänstefartyg "Kalmar" nr 1.

Den äldsta lotsångaren inom distriktet byggdes 1882 på Bergsunds varv i Stockholm. Från början hette hon "Göteborg" men efter två år flyttades hon från Västra till Östra distriktet och namnändrades till "Kalmar", med stationeringsort i den nya staden. Där tjänstgjorde hon från 1884 fram till 1929. På det här fartyget har min farfar, John W Karlberg, arbetat som eldare. Han mönstrade på som 24-åring och stannade under 5 år. Han gick iland 1904 för en tjänst som fyrvaktare

på Dämmans fyrplats. Ytterligare en släkting, Per Albert Holmström, började som ung att tjänstgöra ombord. Han var kock under några år. Senare, efter en hel del studier, återkom han 1914 som styrman på fartyget. Han tjänstgjorde ombord till 1923 då han gick vidare till andra tjänster, bland annat som fyrvaktare på flera fyrskepp och som fyrmästare på Ölands Södra Udde. De allra flesta som börjat som unga män ombord i något av Lotsverkets tjänstefartyg, har då de blivit lite äldre, fått nya arbetsuppgifter på något fyrskepp eller iland på någon fyrplats.

Den gamla lotsångaren har, efter det att hon togs ur tjänst 1929, haft ett stort antal ägare och moderniserats genom åren.

Kan hon verkligen vara i drift idag, år 2023?

Jovisst - de senaste somrarna har det gamla fartyget gått på dagskryssningar mellan Uppsala och Skokloster under namnet "Kung Carl Gustaf" - 141 år gammal - still going strong.

Kung Carl Gustaf byggd 1882 som lotsångaren Göteborg som 1884 överfördes till Östra Lotsdistriktet och blev Kalmar nr 1.
Foto: SHYF

Tjänstefartyg "Kalmar" nr 2.

Nu är vi tillbaka ungefär 100 år i tiden - mitten av 1920-talet.

1927 började man fundera om inte det Östra lotsdistriktet behövde ett nytt tjänstefartyg - det gamla, med namnet "Kalmar" var mycket slitet och i stort sett uttjänt - så nog skulle ett modernare fartyg komma väl till pass. Sagt och gjort, önskemål framfördes ett flertal gånger och de hörsammades efter något år. Den 14:e november 1928 kunde man läsa i Svenska Dagbladet att ett nytt lotsfartyg var beställt på Helsingborgs varv för den stora summan av 220.000 kronor. Leverans av fartyget skulle ske senast den 1:e oktober 1929. Alltså, endast ett knappt års byggnadstid från stapelläggning till leverans - ett hektiskt arbete påbörjades. Kölsträckning, resning av spant, utskurna plåtar med mått från mallvindens experter, hjälp av nitare och nagelapor

Lotsfartyget "Kalmar" nr 2 och dess besättning 1929.

Ur Erik Häggs samling

- snart kom konturen av det nya fartyget fram. En huvudmaskin på 180 hästkrafter monterades in - en koleldad compoundmaskin.

Äntligen är det sjösättning.

Sensommaren 1929 var den stora dagen kommen. I augusti sjösattes nybygget som kom att utrustas vid kaj under den tidiga hösten. Fredagen den 10:e oktober gjordes en provtur. Leverans och överlämning skulle ske till Lotsverket/Lotsstyrelsen. Varvsledningen, Lotsstyrelsens generaldirektör Erik Hägg, lotskapten Drake, ingenjör Holmström, maskininspektör Halling och lotsverkets kontrollant John Karlberg (min farfar) var närvarande ombord under de tester och prov som skulle göras. Många "högdjur" på däck, lite trångt, men stämningen var säkert god, man drack förmodligen många koppar kaffe. Mat och lite starkare dricka fick vänta tills man kom iland.

Allt höll på att gå åt pipan!

Detta är vad som troligen hände:

Under färden skulle, bl.a., ett stabiliseringsprov göras. Detta för att kontrollera fartygets sjöegenskaper. När befälhavaren ombord, överlotsen Hammar, beordrade "dikt styrbord" styrde fartyget över, och lade sig nästan på sidan. Lotsångaren fick 45 graders slagsida och kunde inte återgå till normalläge. Kaffe och koppar åkte överbord! Männen klamrade sig fast så gott de kunde - ingen kom till skada, men fartyget låg där det låg! Som tur var fanns andra fartyg i närheten och där bevittnade man vad som inträffade. Bogsertross slängdes över till haveristen, som snöpligt bogserades in till kaj i Helsingborg. Efter en del modifieringar och ökad ballast kunde äntligen fartyget "Kalmar" gå från Helsingborg, runt sydkusten och upp i Kalmarsund till sin stationeringsort Kalmar i det Östra lotsdistriktet. Här gjorde lotsångaren/tjänstefartyget utmärkt tjänst under åren 1929 till 1955.

Speciella, och ibland farliga, händelser inträffade under åren. I slutet av andra världskriget råkade fartyget nästan bli torpederat. Svenska marinen hade övning. En f.d. kommandör i Flottan berättar följande: En allvarlig incident inträffade. Lotsfartyget kom av okänd anledning in i ett militärt och avlyst område i Stockholms skärgård. Vi övade med torpeder och vi hörde en våldsam torpedexplosion som inträffade i närheten av tjänstefartyget. Fartyget krängde kraftigt. Katastrofen var nära! Tjänstefartyget klarade sig emellertid och kunde gå vidare för egen maskin, men besättningen var omtumlad och chockad av händelsen. Hela historien tystades ner och kommandören önskade att vara anonym.

Det här tjänstefartyget "Kalmar" nr 2, och dess vidare öde återkommer jag senare till.

Tjänstefartyget "Gävle" med ungefärlig 45 graders slagsida efter grundstötning nära fyrplatsen Märket. "Gävle" hade inte samma tur som "Kalmar" utan gick till botten. Hela besättningen räddades.

Foto: www.dykarna.com

Tjänstefartyget "Kalmar" nr 2

Tjänstefartyg "Kalmar" nr 3.

Det här tjänstefartyget byggdes 1955 på Finnboda varv i Stockholm. Själva skrovet, som var isförstärkt, byggdes emellertid på Hammarbyverken för att sedan byggas färdigt och utrustas på Finnboda. I fartyget, 40 meter långt och 8,8 meter brett, installerades en dieselmotor om 575 hästkrafter. Fartyget, som återigen döptes till "Kalmar", tjänstgjorde i Östra distriktet till 1983 då hon chartrades ut och senare såldes för att nyttjas som skolfartyg.

Även idag kan fartyget användas bl.a. för att unga sjöintresserade ska få ökade kunskaper. Utöver detta har fartyget, som numera heter Origo, renoverats och är i fint skick, tidigare gått på kryssningar. Sommartid har färder gjorts i arktiska farvatten bl.a. runt Svalbard, men också i de norska fjordarna. Ett 20-tal passagerare kunde under varje resa njuta av den gamla lotsbåten och uppleva intressanta strandhugg i samband med kryssningarna.

Lotsfartyget "Kalmar" nr 3

Foto: Stig Herbst, Digitalt museum

Tjänstefartyget "Kalmar" nr 3 vid sjösättningen av kassumfyren Svenska Björn 1968.

Foto: Svenska fyrsällskapet, blänket 2019:1.

Nu återkommer vi till "Kalmar" nr 2. - Här börjar en ny historia - från 1950-talet fram till idag.

Fartyget som Lotsverket tidigare nyttjat för inspektion av fyror, fyrskepp och att lägga ut och ta in bojar m.m., tog upp sin sista boj och prick 1956. Efter det blev hon, under några år, ett av Sjöfartsverkets reservfartyg. 1961 förlängdes hon vid Helsingborgs varv med nästan fyra meter. Styrhytten byggdes in och hela fartyget genomgick en omfattande renovering. Efter ombyggnaden användes hon som transportfartyg och bogserade bl.a. ut de nya kassumfyrrarna till sina positioner.

1979 togs "Kalmar" nr 2 slutligen ur drift. Fartyget såldes till en privatperson i Göteborg som använde henne som kryssningsfartyg längs Norges kust. 1987 kom hon till Stockholm och fick kajplats vid Skeppsholmen. Namnbyte hade skett till S/S Orion. 1993 tog föreningen S/S Orions Vänner över fartyget, med syfte att renovera skrov och inredning. Genast började den ideella föreningen, med eldsjälén Bo Thorstensson i spetsen, det mångåriga arbetet med restaurering av fartyget.

En ungdomsverksamhet inleddes. Många unga personer med "livet på glid" har fått både utbildning och chans att komma "på rätt köl" efter praktik och jobb på S/S Orion. Som projektledare har Thorstensson uppmärksammats för sitt kultur- och marinhistoriska arbete och med att hjälpa ungdomar i utanförskap. År 2013 tilldelades han Konungens medalj för "Värdefulla insatser som mentor för utsatta ungdomar". Därutöver har flera utmärkelser tilldelats både "Projektet Orion" och Thorstensson.

Mycket mer information, bl.a. en intressant film, som berättar historien om "Kalmar" och "Orion", kan laddas ner från nätet: www.ss-orion.se/historia.

*Lotsfartyget "Kalmar" nr 2
nu omdöpt till S/S Orion.*

*Kaptenens salong
ombord på
"S/S Orion".*

Det är fantastiskt: Alla de tre lotsfartygen "Kalmar", med sjösättningsår 1882, 1929 och 1955 är fortfarande i driftdugligt skick och tjänar sjöfarten på ett eller annat sätt, ännu i denna dag, år 2023. Säkert har flera dussin blivande fyrvaktare och fyrmästare "trampat däck" på något av de tre fartygen som gjort sin, nästan 100-åriga, tjänst inom det Östra lotsdistriktet.

Den ensligaste fyren

Ur Allers Nummer 12, 23 mars 1958

Reportage: Arne Larnéus. Foto: Siv Gustafsson

Det var tät tjocka och en otäck rullande dyning över havet när vi i gryningen stävade ut från småländska skärgården med ungefär 150 graders kurs mot "Ölands södra grund". Sveriges ensligaste och kanske världens märkligaste fyr i sitt slag.

Lotskuttern "Bergkvara II" med lotsarna Karl Sandin, Erik Holgersson och Torsten Paulsson ombord, gjorde nu sin första resa ut till "Ölands södra grund". Lotskuttern, med sina nära 9 knop och 130 hästars diesel, hade föga eller intet besvär med sjögången. Ingen plats kan annars visa upp en så ojämn väderlek som just trakterna söder om Öland. De många långsträckta reven kring denna ö är också både fruktade och hatade. Hur ofta det än varnats för denna passage så har den gång på gång krävt nya offer.

Det var också för att eliminera de största riskerna som man beslöt att anlägga en permanent fyr på denna plats. Att den skulle kunna göras obemannad var otänkbart - därtill var naturelementen alltför oberäkneliga. Fyren måste vara bemannad, och så kom "Ölands södra grund" till. Efter ett par timmars gång passerar vi "Långe Jan" på den södra udden. Den famnar oss för några ögonblick med sina två miljoner normalljus men strax glider vi ur ljuskäglan. Vi har inte så stor användning av den. Den röda lanternan, belägen en meter under topplanternan, talar om att vi är ett lotsfartyg som bör kunna klara sig utan fyrarnas hjälp.

Karl Sandin lägger om kursen till 118 grader, och det betyder fast gång ut mot "södra grundet". Man har också kall-

lat stället "Östersjöns pärla", varför vet ingen. Däremot vet jag att bemanningen där ute har ett helt annat namn på fyren. Men för många hårt lastade trampar är onekligen de vita blixterna från "grundet" en oskattbar hjälp. För de ljusen, utslungade var tjugonde sekund, talar om att vi är på rätt väg och skall lägga om kursen mot nya mål.

Klockan halv tolv, efter tjugofem distansminuters gång, siktar vi fyren. Den reser sig direkt ur havet, 33 meter hög ovan vattenytan och innehåller elva våningar. Tolv meter under vattenytan når den också, säkert förankrad med elst massvis med sand, järn och betong. Fyren byggdes iland och bogserades sedan ut till detta ställe. Den skapades av ingenjörerna Rickard Frost och Hilmer Carlsson. Den sistnämnde fick aldrig se sin förnäma skapelse i färdigt skick. Han dog på sin post. Sommaren 1951, några månader innan fyren skulle träda i aktion, fann man honom död i sin hytt.

Men sedan dess har sjöfarare från alla världens hörn sett skapelsen, alla har beundrat den och fascinerats av den. Det är få dagar på året som man kan lägga till med båt intill fyren. De flesta gångerna får man använda hisskorgen, som vinschas ut från fyrens tredje våning. Fast det är vinter och den tid då stormen rasar som värst lyckas vi lägga till med "Bergkvara II".

Dags att fara tillbaka till fastlandet. Torsten Paulsson på väg ned till lotskuttern.

Fyrmästare där ute är 55-årige Erik Franzén. Han har varit där sedan 1950 - med andra ord året innan fyren blev färdig - och tänker stanna kvar tills han går i pension. Man kan kalla honom för en stillsam sjöbjörn som av en eller annan anledning blivit kung på betongfundamentet i Östersjön. Han kom dit från Falsterborev. Många har kallat det fyrskapet ett av de värsta som fanns, men det är bara lekstugan emot "södra grundet". Fyrmästare Franzén sköter om sin fyr som om det vore en sommarstuga, han putsar och fejar. Åtta av årets månader vistas han på fyren - tre månader har han semester - och en månad har han tjänstledigt. Tycker ni att det är mycket skall ni fara ut och hälsa på honom och hans bemanning. All ordinarie bemanning på våra fyror har dessa rättigheter. Därav kommer det sig att av fyrens hela bemanning på nio man är det ständigt tre i land. I regel tar man ut ledigheten

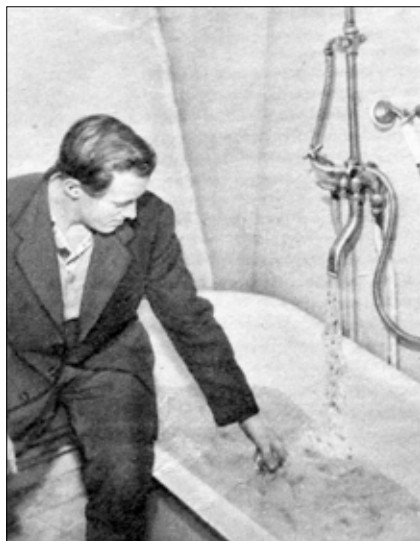
genom att tjänstgöra två månader på fyren - och sedan ta en frimånad i land - eller, som en del gör, en månads tjänstgöring på fyren och 15 dagar ledigt i land. Detta året runt.

Men ingen har veterligt tjänstgjort alla månaderna i sträck på fyren för att sedan ta de fyra lediga på en gång. Det skulle vara för påfrestande.

I första våningen ligger matförråden. Var fjortonde dag får man proviant, men man vet inte om tjänstefartyget från Kalmar kan lägga till just den avtalade dagen. Därför har man proviant i överkant. Närmare 100 kilo kött och fläsk finns, ett ton potatis, konserver, kondenserad mjölk, sylt och frukt. Under första våningen, i källarvåningen så att säga, ligger färskvattenförrådet. Det innehåller 60 ton färskt vatten. Det skall räcka - ja, det beror på hur mycket kaffe man dricker. Från Lotsverket har man en tilldelning på 15 kilo i månaden - men det räcker inte långt. Kaffe dricker man ofta här ute. - Men i värsta fall kunde man ju dricka kaffe på saltvatten - och det finns det ju gått om, säger Erling Johansson, som sköter kocksysslan.

Längst nere i fyren ligger också värme-centralen. Två hypermoderna automatiskt eldade oljepannor finns där. Där finns också hydroforanläggning för såväl färskt som salt vatten, maskinverkstad och elektrisk central. Maskinrummet bjuder också på allt av modern utrustning. Fyra generatorer alstrar den elektriska strömmen.

Fyrmästare Franzén ger sina order i anläggningens lokaltelefon. Man skulle knappast klara sig utan den, från vaktrummet uppe i toppen ned till källarvå-

Mitt ute i Östersjön på en ödslig fyr har man ett fint badrum. Axel Martinsson demonstrerar.

ningen är det åtskilliga meter via slingrande trappor. - Vill ni kanske ta ett bad, säger förste fyrvaktare Axel Martinsson. Vi tror han skämtar, men han för oss till andra våningen, där badrum i grönt kakel finns. Kallt och varmt vatten och dusch.

Fritiden skapar naturligtvis många problem på ett sådant här ställe. Man ser samma människor dag efter dag, hör samma uttryck gång på gång. Samma utsikt, samma skift, samma arbete dygn efter dygn. Personalen tar alla tillfällen till avkoppling genom hobbyarbeten. Ligger sjön lugn far man ut och pilkar torsk. Så mycket torsk som det finns just här finns det nog ingen annanstans. Ibland hinner man inte få ned pilken i sjön förrän torsken hugger på den. Det finns också hobbyverksamhet på andra våningen. Den används ofta medan tvättstugan inte så mycket kommer till

användning. - Fruntimmersgöra, skjuter Ture Eriksson in.

Ja, vi skulle kanske också tala något om "fruntimmer". Att få tillträde till "Ölands södra grund" är inte lätt. Området är fridlyst. Det är till och med så strängt att personalens anhöriga, hustrurna, inte får komma hit. För att maken till en av personalen skall få tillträde måste först skriftlig anhållan göras. Ett tag hade man en båt på fyren, den hängde i sina dävertar uppe på fjärde avsatsen. Men nu finns det ingen. Att ha en båt där som kunde gå till fastlandet var bara en freskelse.

Aldrig kunde jag väl tro att jag skulle finna ett av de mest moderna kök jag någonsin skådat på en fyr ute i Östersjön. AGA-spis, kylskåp och värmeskåp, modern bakugn, åtta plattor på spisen. Gott

- Duger de här? undrar kocken Erling Johansson om den nyfångade fisken.

Axel Martinsson i vaktrummet, åtta våningar över vattenytan.

om skåp. Intill köket i fjärde våningen finns bostads- och lärum. Sköna fåtöljer, böcker och tidningar. Det är bara det att tidningarna i regel är fjorton dagar gamla när de kommer ut. Men de läses ändå från första sidan till den sista.

När "nordosten" ligger på här ute med full styrka - det har ibland blåst upp till 40 sekundmeter - då kan ingen varelse vara ute. Då gungar det i åttonde våningens vakthytt. Fyrmästaren visar upp en glasbit, 18 mm tjock. Den satt i ett litet fönster, 14 meter över havet. Sjön slog på och krossade rutorna och det som fanns i hytten. Upp till 30 meter över vattenytan kan brottsjöarna vräka sig över fyren. Det är ett rasande grant skådespel men fruktansvärt för de båtar som är i fyrens närhet. Havet sjuder som en häxkittel, att komma nära fyren är otänkbart.

- Nog att vi har våra friveckor, säger Axel Martinsson. Men man vet ju inte om

man kan komma hem när man ska. Det kan blåsa i fjorton dagar i sträck, och då har fridagarna gått utan att man kommit härifrån. Och han vet ju vad han talar om. Han har tjänstgjort i trettio år - av de åren har han varit ute på sjön i tio. Alla dagar är inte förlovningsdagen, säger han och menar att vi hade tur med vädret.

Radiofyren tickar oavbrutet. Med den prickar fartygen ute på havet in sin position via pejlingen. Är det dimma ryter "grundets" kraftiga Nautofoner. Det kan vara dimma dagar i sträck, då syns inte de två miljoner normalljusen från fyren - ljudet i stället för ljuset får träda till. Varje natt är det passning uppe i radio-rummet. Fyra timmar i taget passar man. Med "Långe Jan" och "Utgrundens fyrrar" kan man komma i kontakt när som helst via ultrakortvåg, radiotelefoni eller radio. Dessa timmar kan bli långa och enformiga.

Man har sitt ansvar för vad som händer på sjön. Till sällskap har man ljusknippena som oavbrutet söker sig ut över havet var tjugonde sekund. Ture Eriksson har sett de skenen i mer än fem års tid. Han vet vad det betyder för tusenden och åter tusenden sjöfarare i dessa farvatten. Det är ett tungt ansvar och en dryg börda att vara fyrmästare på en plats som "Ölands södra grund".

Miljoner kronor har det kostat att få fyren utförd, miljoner arbetstimmar har det gått åt innan den blev klar, miljoner och åter miljoner vakttimmar återstår nu på dessa elva plattformar. Som en sjöfararnas fyrbåk står den ute på havet.

Så är det tid för oss att säga adjö. Alla vinkar farväl - det kommer att ta fjorton dagar och kanske mer, innan en ny båt når fram till fyren. Vi har tjugosju distansminuter framför oss in till Smålands kust. Det bli en lång gång i skymningens dimma. Men när vi efter några timmars gång famnas av de väldiga ljusknippena från "Ölands södra grund" i öster, då vet vi att vi är på rätt väg.

Och med styrbords röda lanternorna som en gungande måne genom tjockan stavar vi vidare. Morselampnan blinkar och

Farväl, farväl - nu återstår fjorton dagar innan isoleringen bryts.

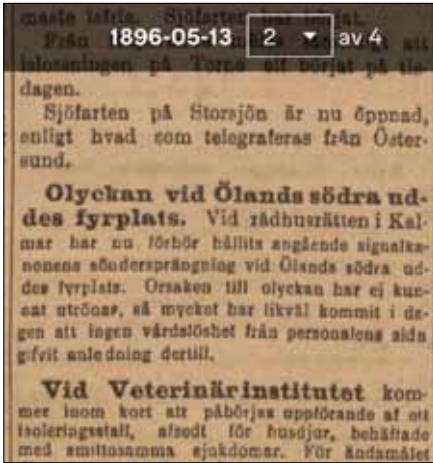
sirenen ljuder. Men vi är på havets autostrada, och det är ett gott utrymme.

Gillar du Blänket, men....

Är ni flera i hushållet som är medlemmar i Svenska Fyrsällskapet, men bara vill ha ett ex av tidskriften eller kanske av någon anledning föredrar att läsa Blänket digitalt? Du har nu möjlighet att avboka pappersutgåvan genom att höra av dig till medlem@fyr.org eller tel. 08-710 3333. Ångrar du dig är det bara att höra av dig igen.

Obs! En avbokning av pappersversionen ger **inte** lägre medlemsavgift!

Rättelser till Blänket 2023:1

nalkanonens söndersprängning vid Ölands södra uddes fyrplats. Orsaken till olyckan har ej kunnat utrönas, så mycket har likväl kommit i dagen att ingen vårdslöshet från personalens sida gifvit anledning dertill.

Vid Veterinärinstitutet kommer inom kort att påbörjas uppförande af ett isoleringsstall, såsedt för husdjur, behållande med smittosamma sjukdomar. För ändamålet

nalkanonens söndersprängning vid Ölands södra uddes fyrplats. Orsaken till olyckan har ej kunnat utrönas, så mycket har likväl kommit i dagen att ingen vårdslöshet från personalens sida gifvit anledning dertill."

Rådhusrätten i Kalmars handlingar finns på Riksarkivet i Vadstena.

Göran Andersson

Visst vet jag var Dalén-muséet ligger!

Har ju varit där flera gånger och ändå blev det fel. Muséet ligger naturligtvis i Stenstorp och ingen annanstans.

I sommar kommer Svenska Fyrsällskapet att ha en liten utställning där och då kan besökare bekanta sig med den nya pekskärmen. Där kan man direkt söka sig in på *Hemsidan*, vandra runt i vårt omfattande lexikon "Fyrwiki" eller leta

efter släktingar i "Fyrpersonalsregistret". Vill du veta vilka som vaktade på en speciell fyrplats så går detta också bra.

Ett "roligare fel" var förmodligen det där jag i artikeln om Måseskärs renovering, på sid. 30, hänvisade till den inplastade fyren på omslagets baksida. Så var det från början men slutresultatet blev Staviks fyr som pepparkaksfyr. Jag ber om ursäkt för fadäsen.

Redaktören

HÖNSA VID KULLEN

Jan Olsén

Vad kommer Hönsa ifrån?

Kullens fyr Foto: Esbjörn Hillberg

Det riktigt gamla uttrycket kom ifrån när någon för första gången besökte en marknad och då kallades för Hönsunge. Förstagångsbesökaren skulle då hönsa sina erfarna besökare vilket innebar att det skulle bjudas på något gott (läs Brännvin).

En nybliven sjöman, kallad grodyngel fick också hönsa genom att bjuda sina skeppskamrater/sjöbjörnarna på något livgivande. Även passagerare kunde drabbas av denna ritual. Det jobbiga blev om det inte kunde bjudas något gott alternativt penningar. Då fick man sota – straffas för sin oförmåga. Då kunde sjöbjörnarna surra grodynglet vid masten och överösa vederbörande med kallt vatten.

En annan hårdare metod var att surra grodynglet i en tross och hissa upp personen mot en rå för att sedan sänka ner ynglet i vattnet. Även kölhalning ska ha förekommit. Det finns berättelser om att knuten runt ynglet gått upp och att vederbörande försvann. Att vända ett segelfartyg för att hjälpa ynglet är en omfattande åtgärd och blev oftast inte utfört.

En annan plats i Sverige det hönsades på var Hoburgsgubben som man skulle visa sin vördnad för. Det genomfördes som hönsning av fartygets grodyngel/obefarna sjömän av Sjöbjörnarna för att hedra Hoburgsgubben.

I Arkösunds skärgård finns en farledsboj som heter Kejsaren som är en variant på Hönsning. När bojen passeras måste man ta en halv sup och den andra suphalvan ska slås i sjön till kejsarens ära. Därefter ska supglaset slängas i sjön. En bekant till mig har dykt på platsen och mängden supglas på botten är betydande.

Internationellt ska man ha Hönsliknande ceremonier när man passerar meridianen genom Lindesnäs och Gibraltar klippan. Ekvator passagen är sannolikt den mest kända ritualen där de obefarna döps av Kung Neptun och hans fru Amfitrite under grisiga, kladdiga och förnedrande former.

Revisionsrapport

Svenska Fyrskicket, org nr 802439-0216

Vi har granskat det förenklade årsbokslutet, räkenskaperna och styrelsens förvaltning för räkenskapsåret 2022.

Det är styrelsen som har ansvaret för räkenskapshandlingarna och förvaltningen. Vårt ansvar är att uttala oss om årsbokslutet och styrelsens förvaltning på grundval av vår revision.

Vi har planerat och genomfört revisionen för att i rimlig grad försäkra oss om att det förenklade årsbokslutet inte innehåller väsentliga fel. En revision innebär att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i räkenskapshandlingarna. I en revision ingår även att pröva redovisningsprinciperna och styrelsens tillämpning av dem samt att bedöma den samlade informationen i årsbokslutet.

Vi har också granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i föreningen för att kunna bedöma om styrelsen eller någon styrelseledamot har handlat i strid med föreningens stadgar.

Vi anser att vår revision ger oss en rimlig grund för våra uttalanden nedan.

- Det förenklade årsbokslutet för 2022 har upprättats i enlighet med god redovisningssed i Sverige.
- Styrelsens ledamöter har enligt vår bedömning inte handlat i strid med föreningens stadgar eller årsstämmobeslut. Vi tillstyrker att årsmötet beviljar dem ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Göteborg den 17 mars 2023

Ulf Sörvik

Johan Rosén

Till minne av Berny Perzon, Sandhammarens fyr

Berny på fartygsbesök i Karlskrona
Foto: Åsa Henriksson

Den 7:e november 2009 skrev Ystads Allehanda: "Nya väktare vakar över fyren".

Det var Berny Perzon och Arne Nilsson som hade startat *Föreningen Sandhammarens Fyrplats* med syfte att bevara detta unika kulturarv. Båda dessa väktare har nu gått ur tiden.

Berny hade sina rötter i Örnahusen och därifrån är det inte långt till Sandhammarens. Att bevara fyren och dess unika miljö blev ett av hans stora intressen. Här lade han ner otaliga arbetstimmar för att fyrplatsen skulle bevaras och återfå sin forna glans.

Berny hade många intressen och var kunnig inom många områden. Han ställde alltid upp om någon behövde råd och hjälp. Hans fyrintresse förde honom till Hanö, där han inspirerade oss till att starta en fyrförening för att bevara denna unika plats. Han tog sig tid att visa oss och berätta om Sandhammarens fyr och föreningsbildandet där. Han besökte oss på Hanö vid flera tillfällen och 2015 startades Hanö Fyrförening.

Hans kloka råd och kunskap gjorde att vi fick en bra start och hade en mentor, som vi alltid kunde vända oss till. Med glimten i ögat gav han alltid ärliga och raka svar. Ingenting var besvärligt utan problem var till för att lösas.

Berny var en stor fyrentusiast och han saknas av oss alla.

Marianne Holm och Gay Thelander
Hanö Fyrförening

Berny Perzons engagemang i Svenska Fyrsällskapet

Berny Perzon var inte bara en av eldsjälarna på Sandhammarens fyr utan hade också uppdrag inom Svenska Fyrsällskapet. 2011 blev han medlem i "Programkommitté Sydsverige" och var mellan 2013-2017 sammankallande i kommittén. Berny drog till slut ensam det tunga lasset att arrangera möten med fyranknytning för Sydsveriges fyrentusiaster.

Jag minns Berny som en glad humorist med fyrhjärtat på rätta stället.

Maria Elsby

Till Esbjörn Hillbergs Minne

Svenska Fyrsällskapet har beslutat att inrätta projektbidrag till minne av dess grundare Esbjörn Hillberg. Syftet med bidragen skall vara att främja bevarande, tillgänglighet och kunskap kring svenska fyrar och fyrväsende. Två typer av penningbidrag kommer att delas ut, anslag eller stipendier.

Anslagen kommer att delas ut till ideella fyrvårdare och avser t.ex. bildandet av fyrvårdande föreningar, reparationsarbeten på fyrar, sjömärken och fyrutrustning, göra fyrar tillgängliga och andra ändamål som styrelsen finner lämpliga för att stödja Fyrsällskapets syfte.

Stipendier utdelas till enskilda personer som avser att göra forsknings- och faktainsamling kring fyrar och fyrliv. I samtliga fall gäller att fyrarna skall vara tillgängliga för besök av fyrintresserade och/eller vara till nytta för sjöfarande. Resultat från forskningsarbeten skall göras allmänt tillgängliga.

Ansökan skall innehålla redovisning av det planerade arbetet, dess ekonomi och eventuella bidrag från annat håll. Ansökan bör också innehålla en redovisning av den sökande organisationens eller individens tidigare verksamhet. **För att erhålla penningbidrag krävs medlemskap i Svenska Fyrsällskapet.**

Har du några frågor? Kontakta:

Ulf Schloss, tel: 0704 - 67 24 73,
e-post: ulf.schloss@telia.com.

eller

Christian Lagerwall, tel: 0723 - 15 16 76,
e-post: christianlagerwall@gmail.com

Ansökningar kan lämnas när som helst men behandlas två gånger årligen, i april och oktober.

Ansökan skickas till:

Svenska Fyrsällskapet, Box 1158, 131 27 Nacka Strand, e-post: info@fyr.org.

Styrelsen

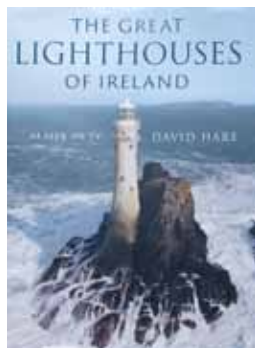

Boktips

The Great Lighthouses of Ireland

av David Hare

Dokumentär: *Great Lighthouses of Ireland* publicerad av RT'E 1

Sittande vid sitt skrivbord med utsikt över fyren Bull Rock, Irland började författaren och filmregissören David Hare att fundera över vilka TV-dokumentärer som gjorts om Irlands fyrar. Det visade sig att det inte gjorts några tidigare.

Idén om "Great Lighthouses of Ireland" / "Irlands fyrar" var född och ett nio år långt samarbete med Irish Lights (Irlands motsvarighet till Sjöfartsverket) hade inletts. Boken är ett komplement till dokumentärserien som visats på Kunskapskanalen i två säsonger 2021/22 och våren 2023. Boken och dokumentärserien är uppdelade i åtta kapitel program. De belyser fyrväsendets utveckling

på Irland, livet på fyrplatserna, konst och natur, teknologi och ingenjörskonst, förlisningar och katastrofer, fyrarnas betydelse under krigstid, fyrskepp och katastrofen vid Fastnet.

Inför inspelningen av TV-serien ställdes frågan till olika aktörer till sjöss som fritidskeppare, fiskare, och kaptener i yrkestrafik om fyrarna verkligen behövs när vi har satellitnavigering. Det enhälliga svaret var att satellitbaserade navigationssystem kan slås ut av olika anledningar. För att säkerställa sjösäkerheten måste det finnas visuella punkter som fyrar, bojar etc. att navigera efter. Frågan ställs också till Yvonne Shields, chief executive på Irish Lights och hennes svar är att "Fyrar är fundamentala för att säkerställa säker navigation till sjöss, jag kan inte föreställa mig att släcka fyrarna". Boken är mycket vacker och innehåller många vackra foton och ritningar.

TV-dokumentär Produktion: RT'E 1 Produktionsår: 2018-2019 Streamas på UR Play.

Boken är inbunden, på 256 sidor med format 285x220x30 mm och vikt 1533 gram
Pris 317,- på nätet, ISBN: 9780717195251 Förlag: Gill Books Utgiven 2022

Marianne Holm

Fyrnytt

Mariestads fyrsällskap firar 15-årsjubileum under 2023

Svenska Fyrsällskapet var rikt representerat vid firandet av Jan Olsén, Ulf Schloss och Anders Unosson. Foto: Stefan Svensson

Det speciella "Fyrmästarölet" som tagits fram till jubileet släpps den 10 maj. Foto: Stefan Svensson

Mariestads fyrsällskap har nu funnits i 15 år och under den tiden har man genom idogt arbete utträttat mirakel med fyrarna i närområdet. Starten på jubileumsåret gick av stapeln 23 mars i och med årsmötet där 45 personer deltog.

Som 15-årspresent fick man ta emot en akvarell på Harnäs fyr målad av Anngret Svensson.

Bosse Björk, ordförande sedan 5 år i föreningen säger: "Vi fortsätter med firandet över året. Vi ska arbeta också. Tvätta och måla Nolhagen nedre och övre. Detta börjar vi med i maj. Fyrmästarölen släpper vi den 10 maj vid restaurangen Sil och Dynamit. Vi har hamnfestival i Mariestad då."

Maria Elsby

Svenska Fyrsällskapets Årsmöte

Den 25 mars hade Fyrsällskapet sitt Årsmöte också denna gång i Sjöräddningssällskapets lokaler i Göteborg. Utanför vajade de för året nya beachflaggorna och ingen kunde tveka om vad som var på gång.

Runt 30 medlemmar hade mött upp och stämningen var god medan kaffe och bulle serverades.

Efter sedvanliga årsmötesförhandlingar med val av styrelse och valberedning höll Jan Olsén ett föredrag där han informerade om de arbeten som Sjöfartsverket skulle utföra på Västkusten under året. Därefter tog Ulf Schloss vid och berättade om fyrskeppet Finngrundet och dess historia.

De som hade anmält sig till middagen bestående av fisksoppa på Långedragts Vårdshus begav sig dit och resten traskade hemåt.

Maria Elsby

Klubbmärken, tröjor, m.m.

Båtflagga ny för i år

Du kan beställa nedanstående artiklar genom att kontakta Ulla Hillberg på email: ulla@hillberg.com alternativt tel. 031-972148. Betala sedan in pengarna på vårt Bankgiro 5441-3174 och skriv på talongen vad du beställt.

Porto inom Sverige är inkluderat i alla priser men för endast ett exemplar per artikel.

Båtflagga med Svenska Fyrsällskapets logo, 31 x 20 cm, 230:- (tilläggsporto utrikes 20:-)

Om fyrar - de Pharis, en översatt avhandling på latin från 1722, pris 110:- (tilläggsporto utrikes 40:-)

Fyrkortlek svenska fyrar, 52+3 kort, pris 55:-, (tilläggsporto utrikes 10:-)

Klubb nål i emalj med logo, 45:- (tilläggsporto utrikes 10:-)

Tygmärke broderat (6 cm högt) logo, 55:- (tilläggsporto utrikes 10:-)

Bokmärken av tjock papp, 6 olika med 2 fyrar på varje, 25:- för alla 6 (tilläggsporto utrikes 10:-)

Keops, marinblå, broderad logo, 190:- (tilläggsporto utrikes 25:-)

T-shirt, vit, transfer logo vänster arm, dam (XL, XXL), herr (XL, XXL), 160:- (tilläggsporto utrikes 20:-)

Piké-tröja, marinblå, broderad logo vänster arm, dam (XL, XXL), 285:- (tilläggsporto utrikes 25:-)

Fyrböcker utgivna av Svenska Fyrsällskapet

Jubileumsbok 20 år, 192 sidor, c:a 170 bilder, hård pärm, ISBN 978-91-85581-77-1, pris 250:- (tilläggsporto utrikes 50:-)

Fyrhandbok, 320 sidor, 450 bilder, hård pärm, 116 svenska fyrar, ISBN 978-91-975819-1-2, pris 150:- (tilläggsporto utrikes 50:-)

Hur blir jag medlem i Svenska Fyrsällskapet?

Vi vet att Blänket studeras av flera som inte är medlemmar i Fyrsällskapet. Många hör av sig för att fråga hur man blir medlem och om det är några speciella krav. Naturligtvis inte! Människor är intresserade av fyrary och Svenska Fyrsällskapet är en allmännyttig ideell förening som är öppen för alla.

Om du vill bli medlem skall du gå in på www.fyr.org och fylla i "Medlemsansökan" som du finner under "Bli medlem" alternativt maila oss på medlem@fyr.org eller ring oss på tel 08-710 3333. Därefter sänder vi en faktura till dig där det står ditt OCR/referensnummer. Inbetalning görs på bankgiro nr 5401-9344. Skriv även ditt OCR/referensnummer på inbetalningen. Årsavgift för enskild medlem är 200:-, för företag 1000:- och för föreningar 250:-. Majoriteten av medlemmarna är enskilda personer intresserade av fyrary och fyryhistoria.

Som medlem får du vår mycket uppskattade tidning Blänket i färg fyra gånger per år. Tidningen är fylld med många intressanta och rikt illustrerade artiklar och nyheter om våra fyrary.

När du har betalt din medlemsavgift sänder vi dig ett välkomstbrev innehållande våra klisterdekalers, det senaste numret av Blänket samt det senaste numret innehållande verksamhetsberättelse, etc.

Vi arrangerar årligen 25-30 föredrag samt kortare och längre fyryresor. Du är mycket välkommen som medlem och att delta i våra aktiviteter som du också kan läsa om på vår hemsida www.fyr.org.

Hur gör man för att få en artikel publicerad i Blänket?

Jo, du kontaktar redaktören (kontaktuppgifterna står på omslagets insida) via brev, telefon eller mail. Manuskripten kan vara i elektronisk form eller handskrivna. Det gör inget om det finns stavfel eller att grammatiken haltar något. Det ordnar sig, huvudsaken är innehållet. ***Artiklar i elektronisk form skall lämnas som icke låsta Word-filer. Eventuella bilder skickas separat antingen som papperskopior (som Du får tillbaka efter skanning) eller som jpg-filer.*** Bilderna måste ha en upplösning som är godtagbar för tryckning, c:a 300 dpi.

Redaktören bedömer om och när en artikel skall publiceras. Då artikeln accepterats startar en brev-/mailväxling till dess att vi båda är nöjda med resultatet.

Det är väsentligt att aviserings- och manusstopptiderna hålls. Tro det eller ej men varje tidning innebär flera månaders arbete innan den går i tryck.

Först till kvarn så var ute i god tid.

Maria Elsby
Redaktör

Svenska Fyrsällskapet

Organisations nr: 802439-0216 Hemsida: www.fyr.org E-mail: medlem@fyr.org
Tel: 08-710 3333 BGnr: 5401-9344 (medlemsavgifter) BGnr: 5441-3174 (övrigt)
Bic/Swift: HANDSESS IBAN: SE30 6000 0000 0005 0942 0818

Styrelse

Ordf. Jan Olsén, Boda Byväg 13, 139 90 Värmdö, tel. 0706-223137
v.Ordf. Ulf Schloss, Alphyddevägen 8, lgh 1404, 131 35 Nacka, tel. 0704-672473
Sekr. Björn Hedberg, Sankt Sigfridsg 83B, lgh 1302, 412 66 Göteborg, tel 0705-335822
Kassör Ann Holmdahl, Höggeröd 305, 473 92 Henån, tel. 0703-539550
Tomas Berglund, Södra Majorsgatan 3, 903 36 Umeå, tel. 0705-455828
Leif Elsby, Terrassvägen 3, Stockevik, 451 78 Fiskebäckskil, tel. 0523-22139
Ann-Louise Gustavsson, Hagbyvägen 11, 184 44 Åkersberga, tel. 0702-254340
Christian Lagerwall, Hörngatan 20, 602 34 Norrköping, tel. 0723-151676
Vakant

Blänket - Redaktion

Redaktör Maria Elsby, Terrassvägen 3, Stockevik, 451 78 Fiskebäckskil, tel 0523-22139
mobil: 0707-804375, e-mail: maria.elsby@gmail.com
Leif Elsby, Terrassvägen 3, Stockevik, 451 78 Fiskebäckskil, tel. 0523-22139

Hemsida/Sociala medier

Sammanh. Ann-Louise Gustavsson, Hagbyvägen 11, 184 44 Åkersberga, tel. 0702-254340
e-mail: a-lo@telia.com

Fyrlexikon/Fyrwiki

Leif Elsby, Terrassvägen 3, Stockevik, 451 78 Fiskebäckskil, tel. 0523-22139,
mobil 0708-664972 e-mail: leif.e.elsby@gmail.com

Fyrpersonal

Maria Elsby, Terrassvägen 3, Stockevik, 451 78 Fiskebäckskil, tel 0523-22139
mobil 0707-804375, e-mail: maria.elsby@gmail.com

Internationella fyrdagen

Sammanh. Vakant
Tomas Berglund, Södra Majorsgatan 3, 903 36 Umeå, tel. 0705-455828
Gay Thelander, Bagarevägen 14, 294 38 Sölvesborg, tel. 0768-464827

Programkommittéernas sammansättning kan komma att ändras!

Programkommitté Stockholm

Sammanh. Jan-Bertil Sölvén, j.solvin@outlook.com, tel. 0734-445915
Marianne Brus, Bjurövägen 21, 742 96 Gräsö, tel. 0708-187897
Hans Falk, almagrunDET@bahnhof.se, tel. 0706-935011
Christer Nettelblad, Högbergsg. 83 lgh 1404, 118 54 Stockholm, tel 0708-855175
Christian Lagerwall, Hörngatan 20, 602 34 Norrköping, tel. 0723-151676
Ulf Schloss, Alphyddevägen 8, lgh 1404, 131 35 Nacka, tel. 0704-672473
Anders Unosson, Splitsvägen 6, 139 55 Värmdö, tel. 08-5716 8473

Programkommitté Väst kust

Sammank. Marie Tilosius, Båtsman Lustigs gata 32, 422 57 Hisings Backa, tel 0705-545151
Ann Holmdahl, Höggeröd 305, 473 92 Henån, tel. 0703-539550
Göran Sembo, Rörviksgatan 35, 421 65 Västra Frölunda, tel 0704-449843
Anna-Maj Toresson, Östergårdsgatan 32, 442 52 Ytterby, tel. 0708-887693
Kurt Toresson, Östergårdsgatan 32, 442 52 Ytterby, tel. 0708-887692

Programkommitté Gotland

Sammank. Jan Ströberg, Skyttegatan 6, 621 41 Visby, tel. 0498-271523
Lars Flemström, Box 119, 623 21 Ljugarn, tel. 0708-974385
Gunnar Sillén, Storgatan 72, 624 48 Slite, tel. 0705-822422
Göran Storm, Lau Gumbalde 178, 623 62 Ljugarn, tel. 0705-601190

Programkommitté Syd

Sammank. Gay Thelander, Bagarevägen 14, 294 38 Sölvesborg, tel. 0768-464827
Fleming Eklund, Svartgränd 2, 271 43 Ystad, tel. 0705-180671
Anders Mårtensson, Tegnérsgatan 16, 392 54 Kalmar, tel. 0708-675927
Per Sjögren, Pildammsvägen 8, 262 93 Ängelholm, tel. 0705-822372

Programkommitté Uppland (nedlagd t.v.)

Revisorer

Revisor Ulf Sörvik, Mölndalsvägen 27, 412 63 Göteborg, tel. 0736-731030
Revisor Johan Rosén, Doktor Forselius gata 26, 413 26 Göteborg, tel. 0706-101219
Rev.suppl. Heléne Abenius, Ryggebol Byväg 12, 443 61 Stenkullen, tel. 0734-193905

Valberedning

Sammank. Anders Unosson, Splitsvägen 6, 139 55 Värmdö, tel. 0706-295786
Nisse Holmdahl, Höggeröd 305, 473 92 Henån, tel. 0703-282530
Marie Tilosius, Båtsman Lustigs gata 32, 422 57 Hisings Backa, tel 0705-545151
Per Sjögren, Pildammsvägen 8, 262 93 Ängelholm, tel. 0705-822372

Medlemsavgifter för 2023

Om du vill bli medlem skall du gå in på www.fyr.org och fylla i Medlemsansökan som du finner under "Bli medlem" alternativt maila oss på medlem@fyr.org eller ring oss på tel. 08-710 3333. Därefter sänder vi en faktura till dig där det står ett OCR/referensnummer vilket du skall ange när du betalar.

Medlemsavgifterna är:

Enskild medlem bosatt i Sverige	200 kr
Ideell organisation i Sverige	250 kr
Företag/Myndighet i Sverige	1000 kr
Medlem bosatt utomlands	Addera 100 SEK till avgifterna ovan

Medlemsavgift inbetalas på Bankgiro konto nr 5401-9344. Glöm ej att ange ditt OCR/referensnummer du fått.

Medlemmar bosatta utomlands kan betala via IBAN: SE30 6000 0000 0005 0942 0818
Bic/Swift-code: HANDSESS.

Medlemsavgift som betalas efter 1 oktober ett år gäller även för nästa år.

Christiansö, Bornholm

Foto: Magnus Rietz